

Ruimte maken om niets te doen

Ik verveel me:

Volwassenen vullen de vrije tijd van hun kinderen meer en meer met allerlei geplande activiteiten. Veel kinderen verwachten dus ook dat ze continu worden beziggehouden en weten zich geen raad met lege tijd. Is het echter zo erg als kinderen soms niets te doen hebben? Nee: even niets doen is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Zo komt er ruimte voor verbeelding en creativiteit.

Leonie Heutz, manager pedagogiek bij Kinderopvang Humanitas en lid van het Pedagogenplatform

Veel mensen kennen verveling alleen uit hun jeugd (die eindeloze, lege zondagen) of van de gekmakende aanblik van hun kinderen (hangend op de bank): ‘Mam, ik verveel me’.

Voor veel volwassenen is het onverdraaglijk: kinderen die niks te doen hebben. En dus zorgen we ervoor dat de dagen van kinderen van A tot Z zijn vol gepland. Tijd en/of ruimte

om zomaar wat te dagdromen, je te vervelen, rond te hangen of zelf iets te verzinnen is er bijna niet meer. Niet alleen buitenshuis maar ook binnenshuis is het aanbod enorm groot. Denk

aan de computer met internet, computerspellen en aan de tv. Veel kinderen groeien dan ook op in een omgeving waar altijd wat te doen is – en gaan daarvoor ook verwachten dat ze continu worden beziggehouden. Met lege tijd of lege ruimte weten ze zich geen raad.

Diverse pedagogen en psychologen zijn er intussen van overtuigd dat geregeld even niets doen essentieel is voor de ontwikkeling van mensen. Pas dan komt er ruimte voor verbeelding en creativiteit.

Jan van Gils (directeur van het Onderzoekscentrum Kind en Samenleving, Vlaanderen) vertelt dat uit onderzoek blijkt dat kinderen zelf nooit praten over ‘verveling’, maar over ‘overbruggingstijd’: korte periodes waarin je nóg niet weet wat je gaat doen. Kinderen hebben allerlei strategieën om hun overbruggingstijd (een

ander mooi woord is ‘broeitijd’) te vullen en open te gaan staan voor inspiratie: schommelen, op je hoofd staan, in de zon liggen, tv-kijken, of even *chillen*. Het is belangrijk dat een kind de ruimte krijgt voor zijn eigen gevoel van verveling en leert dat dit gevoel verdwijnt zodra de geest weer door iets gegrepen wordt. Of zoals Tolstoj schrijft in Anna Karenina: ‘Verveling is het verlangen naar verlangens’. Verveling is een negatieve benaming voor iets wat we allemaal op zijn tijd nodig hebben: ruimte, lucht, oningevulde tijd, even niets moeten, om van daaruit tot nieuwe dingen te komen.

Invulling van tijd

Het grootste gedeelte van onze tijd wordt ingevuld door werk. Volgens het Tijdsbestedingsonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) hebben we permanent het gevoel dat we het druk hebben. Allereerst werken we meer dan vroeger, waardoor niet alleen veel klussen, maar ook allerlei beslissingen in het weekend moeten gebeuren (welke ziektekostenverzekering moet ik nemen, welke telefoon-aanbieder, welke levensloop- of spaarloonregeling en naar welke bso brengen we onze kinderen?). Zelfs in zijn vrije tijd voelt veertig procent van de mensen zich opgejaagd en dit geldt ook voor kinderen! Ook kinderen leven in een vrijetijdssamenleving waarin we volgens Ad Vingerhoets, hoogleraar gezondheidspsychologie en gespecialiseerd in vrije tijd, voortdurend zoeken naar nieuwe prikkels en sensaties. De identiteit van kinderen wordt bepaald door wat ze in hun vrije tijd doen. Bij welke clubs zit je, naar welke pretparken ben je geweest en heb je de nieuwste en snelste computer tot je beschikking? Dit wordt mooi voor het voetlicht gebracht in een tv-reclamespotje voor een levensmiddel: Drie moe-

Verveling is basis voor een volgende fase van creativiteit.

vloek of zegen?

ders komen met hun boodschappen uit een supermarkt. De ene moeder vertelt: 'Mijn zoon speelt vanavond een hockeyfinalewedstrijd'. De andere moeder reageert: 'Mijn dochter heeft vanavond een muziekuitvoering met haar viool'. De derde moeder: 'Mijn kinderen eten vanavond gezellig thuis mee', en loopt weg. De twee achtergebleven moeders tegen elkaar: 'Moet je haar weer horen opscheppen!'

In onze maatschappij wordt de tijd van kinderen meer en meer door volwassenen ingevuld met allerlei geplande activiteiten vanuit een goedbedoelde zorg en omdat ze hun kinderen het allerbeste gunnen. Ook bso's en dagarrangementen spelen in op deze behoefte van ouders en bieden allerlei activiteiten, clubs en workshops aan: sport, spel, muziek, natuur en techniek, toneel en dans. Voor kinderen kan dat betekenen dat ze continu onder druk staan om te presteren en te voldoen aan het ideaalbeeld dat de opvoeders van hem/haar hebben.

Ze raken gewend aan een sterk gestructureerd leven, met een overvolle agenda en worden voortdurend geamuseerd. Hierdoor hebben ze onvoldoende geleerd wat te doen als de structuur opeens wegvalt. Een mooi voorbeeld is de veelvoorkomende gang van zaken in de Rotterdamse Speeldernis, een natuur-speeltuinen waar kinderen met water kunnen kliederen, zelf beestjes kunnen ontdekken, vloten en hutten kunnen bouwen en vuurtje kunnen stoken. Kinderen komen er binnenrennen en verwachten een 'gewone' speeltuinen. Ze zijn dan aanvankelijk zwaar teleurgesteld: 'Waar zijn de speeltoestellen nou?'. Maar als je ze even de tijd geeft om rustig te zitten en rond te kijken, zien ze vanzelf de mogelijkheden en zijn ze in *no time* verdiept in hun spel.

Dagarrangementen

Bij de invulling van dagarrangementen is het belangrijk om ook letterlijk ruimte te maken voor niks doen. Bespreek dit onderwerp met elkaar, wacht niet tot 'vervelen' een probleem wordt en uitmondt in 'vervelend gedrag'.

Is niks doen op z'n tijd inderdaad wenselijk? Waar liggen de grenzen, bijvoorbeeld tussen te weinig

en te veel niks doen, of tussen creatief en destructief niks doen? En welke rol is in dit kader weggelegd voor de pedagogisch medewerker? Besef dat ieder kind zich wel eens verveelt. Ook op de bso. Het kan zelfs de basis zijn voor een volgende fase van creativiteit. Regelmatig even niks doen, biedt kinderen de gelegenheid om te leren zelf iets van hun dag te maken.

Het is goed om je als volwassene af te vragen waarom een kind zich verveelt en of bepaald gedrag zoals klieren, pesten of ruziemaken voortkomt uit verveling. Redenen voor verveling kunnen zijn:

- er zijn geen leuke dingen om mee te spelen of er is juist te veel;
- het kind heeft iets al af;
- soms is ruzie de oorzaak en heeft hij daarom nergens zin in;
- er zijn geen vriendjes of vriendinnetjes om mee te spelen;
- het kind is moe aan het einde van de dag en wacht op zijn ouders;
- hij mag niet doen wat hij zelf wil;
- hij heeft zin om zomaar wat te dagdromen, rond te hangen of gewoon te 'niksen';
- hij heeft een plan, maar moet nog bedenken hoe hij het uit gaat voeren.

De aanleiding voor vervelen bepaalt vervolgens hoe de pedagogisch medewerker hier wel of niet op reageert.

Juiste balans

Het is de kunst om een goed evenwicht te vinden in het aanbieden van uitdagende activiteiten (passend bij leeftijd en behoefte), ruimte voor invulling van eigen (fantasie)spel en ruimte om even niks te doen. Dit is gemakkelijker gezegd dan gedaan! Goed kijken en luisteren naar de kinderen is hierbij essentieel. Tijd indelen en zorgen voor een afwisseling tussen actieve, rust- en ontspanningsmomenten, maar ook een goede balans vinden tussen school en het invullen van vrije tijd. Dus gun kinderen de tijd om zelf een spel te bedenken, zelf iets te ontdekken, vragen te stellen, keuzes te maken en zelf een probleem ('ik verveel me!') op te lossen. ◀

'Kinderen hebben geen tijd meer om zich te vervelen.'